

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว
ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
Participation of Community in Forest Resource Conservation in Nam Nao
National Park, Pak Chong Sub-district, Lom Sak District, Phetchabun
Province

ณรัชรา ช่างภักดี* กิตติชัย รัตน์นะ อภิชาติ ภัทรธรรม
Narachara Chuangpakdee*, Kitichai Rattana, Apichart Pattaratuma
ส่วนฝึกอบรม สำนักบริหารกลาง กรมป่าไม้
Training Division, Central Administration Office, Royal Forest Department
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Forest, Kasetsart University
narachara3996@gmail.com

Received: September 12, 2022 Revised: October 19, 2022 Accepted: November 18, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎร ระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลกับราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 ชุมชน จำนวน 268 ครัวเรือน วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test และสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (p-value = .05)

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ศึกษาเป็นเพศชาย ร้อยละ 59.70 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 40.30 มีอายุเฉลี่ย 40.52 ปี ราษฎรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน มีอาชีพหลักเกษตรกร (ทำนา/ทำไร่/ทำสวน) มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 78,526.12 บาท มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 20.79 ปี มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับปานกลาง ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ด้านศึกษาปัญหา ด้านวางแผนงาน ด้านปฏิบัติงาน และด้านตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48, 2.41, 2.48 และ 2.47 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

The objectives of this study were to determine the socio-economic characteristics, the participation level and the factors affecting the community participation in a forest resource conservation at Nam Nao national park in Pak Chong sub-district of Lom Sak district, Phetchabun province. Data were collected by means of a questionnaire from 268 households of Tambon Pakchong. Statistics used were t-test, F-test at .05 (p-value = .05).

The results of this study indicated that the respondents were male (59.70 %) and women (40.30 %) with their average age of 40.25 years. Most of them had a primary education. Their average number of household member was 4.63. Agriculture was their major occupation. Their average annual household income was 78,526.12 baht. They had a moderate knowledge of participation and forest resources conservation. The participation of community in forest resource conservation was at a low level with an average score of 2.46. The local residents' participation in the forest conservation effort in light of studying problems, planning, operating, inspecting and evaluating was equivalent to 2.48, 2.41, 2.48 and 2.47 respectively. The factors that affected their participation in the forest conservation were family incomes, conservation experiences, familiarity with the forest officials, knowledge on participation and forest conservation.

Keywords: Participation, Forest Resource Conservation, Nam Nao National Park, Phetchabun Province

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกบุกรุกทำลายจนเสื่อมโทรมลงอย่างมาก สาเหตุหลักเกิดมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ ส่งผลทำให้ประชากรมีความต้องการที่ดินอยู่อาศัยและทำกินเพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตรกรรมในวงกว้าง ทรัพยากรป่าไม้จึงตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามมา ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติหลายประการ เช่น เกิดภัยแล้ง เกิดอุทกภัย การพังทลายของดิน การเกิดภาวะโลกร้อน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งมีชุมชนราษฎรตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำกินภายในและบริเวณโดยรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะยังคงอยู่มาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่รัฐได้ประกาศจัดตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าที่อยู่บนที่ราบสูง ปกคลุมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงเป็นพื้นที่ป่าที่ควรที่จะร่วมกันอนุรักษ์ให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้อย่างยั่งยืน (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2565ก) แต่จากสถานการณ์การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เป็นอุทยานแห่งชาติจากราษฎรในพื้นที่และกลุ่มนายทุนเพื่อทำการเกษตร สร้างรีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ หรือเพื่อกิจการอื่น ๆ ในปัจจุบันยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ พื้นที่อุทยานแห่งชาติบางแห่งได้มีการประกาศจัดตั้งพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ชุมชนของราษฎรที่อยู่อาศัยทำกินมาก่อน ก่อให้เกิดปัญหาป่าทับที่ดิน คนทับที่ป่าคาราคาซังมายาวนาน ทั้งชุมชนที่เคยอาศัยอยู่เดิมแล้วมีอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าประกาศทับ หรือบางส่วนชุมชนมีการขยายพื้นที่เพิ่มหรือบุกรุกป่าอนุรักษ์เพิ่มเข้ามาในภายหลัง ถึงแม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้พื้นที่ป่าอนุรักษ์บริเวณดังกล่าวมีความเสี่ยงและล่อแหลมต่อการถูกบุกรุกทำลายเป็นอย่างยิ่ง (มูลนิธิสืบนาคนาเสถียร, 2565) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องหาแนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหามารักษาป่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าอนุรักษ์ดังกล่าวอย่างเร่งด่วนและมีความรัดกุม โดยวิธีการที่นิยมใช้กันคือ การประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรภาคเอกชน และราษฎรทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งราษฎรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนดังกล่าว ภายใต้แนวทางคนอยู่ร่วมกับป่า เปิดโอกาสให้ราษฎรในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 43(1) บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ พื้นที่พื หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย มาตรา 50(8) บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 57(2) รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุง รักษา พื้นที่บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2565)

อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดชัยภูมิ เป็นอุทยานแห่งชาติที่สวยงามแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวเขตกั้นระหว่างภาคอีสานและภาคเหนือ พื้นที่ทั่วไปเป็นเทือกเขาสูง มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นต้นน้ำลำธาร มีทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง มีเนื้อที่ประมาณ 603,750 ไร่ หรือ 966 ตารางกิโลเมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 71 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2515 เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งที่ 5 ของประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดขยายเขตอุทยานแห่งชาติเพิ่มเติม โดยมีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ท้องที่ตำบลท่าอิบุญ และตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 137 ลงวันที่ 26 กันยายน 2525 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2565ข) การประกาศพระราชกฤษฎีกาขยายเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวในท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังกล่าวได้มีการอพยพราษฎรในชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ออกมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่ชุมชนบ้านวังยาว และชุมชนบ้านห้วยระหงส์ โดยทั้ง 2 ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ติดแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ส่งผลทำให้พื้นที่ 2 ชุมชนนี้มีความเสี่ยงและล่อแหลมต่อการถูกบุกรุกทำลายจากราษฎรเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจากข้อมูลและเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อต้องการทราบว่าในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันราษฎรในชุมชนดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่แนวกันชนของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแห่งนี้ ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ภายใต้การมีส่วนร่วมของราษฎรในชุมชนทั้ง 2 ชุมชนดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

และมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้รับการปกป้องรักษาให้คงความอุดมสมบูรณ์ สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับราษฎรในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านวังยาว และชุมชนบ้านห้วยระหงส์ ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรศึกษา ได้แก่ ราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านวังยาว หมู่ที่ 6 จำนวน 372 ครัวเรือน และชุมชนบ้านห้วยระหงส์ หมู่ที่ 7 จำนวน 372 ครัวเรือน รวม 804 ครัวเรือน

1.2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ใช้จำนวนครัวเรือนของราษฎรข้างต้นมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของการศึกษา

e = ค่าความคลาดเคลื่อนของการศึกษา (เท่ากับ .05)

N = จำนวนครัวเรือนของทั้ง 2 ชุมชน (804 ครัวเรือน)

จากการคำนวณโดยใช้สูตรข้างต้น ได้จำนวนครัวเรือนราษฎรตัวอย่าง 267.11 ครัวเรือน ปิดเศษให้เป็นจำนวนเต็ม เท่ากับ 268 ครัวเรือน แต่การศึกษาครั้งนี้มีชุมชนเป้าหมาย จำนวน 2 ชุมชน ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะต้องเก็บข้อมูลกับครัวเรือนแต่ละชุมชนตามสัดส่วน (Proportional Allocation) ทั้งนี้ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนราษฎรตัวอย่างของทั้ง 2 ชุมชน มีดังนี้ (1) ชุมชนบ้านวังยาว หมู่ที่ 6 จำนวน 144 ครัวเรือน และ (2) ชุมชนบ้านห้วยระหงส์ หมู่ที่ 7 จำนวน 124 ครัวเรือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม

3. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และดัดแปลงจากแบบสอบถามงานวิจัยที่เป็นเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกันกับงานวิจัยครั้งนี้ นำมาแก้ไข ปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีเนื้อหาที่ครอบคลุมตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม คำถามในแบบสอบถามมีทั้งคำถามแบบปลายปิด (Closed-Ended Questionnaire) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนที่ 1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2) ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3) ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

4) ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอน ดังนี้

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทดสอบหาค่า IOC โดยค่าที่ได้จะต้องไม่ต่ำกว่า .80 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้คำถามทุกข้อมีความเหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด ผลการทดสอบได้ค่า IOC เท่ากับ 0.97

2) การทดลองใช้ (pre-test) แบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุดไปทดลองใช้กับราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านห้วยหินลับ หมู่ที่ 4 ตำบลวังยาง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติเช่นเดียวกับหมู่บ้านที่ทำการศึกษานำผลที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) เพื่อทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของคำถามตัวแปรตาม ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ได้จะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามกลับมาตรวจสอบและปรับปรุงก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาต่อไป

3) การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นคำถามความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้สูตรการทดสอบ KR-20 ของลวิน สายยศ และอังคณา สายยศ (2524) และใช้สูตรหาค่าความแปรปรวนของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ได้จะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87 และ 0.92 ตามลำดับ

4. การวัดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ศึกษาโดยใช้คำถามในส่วนที่ 3 ของแบบสอบถามมาใช้วัดระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าว โดยคำถามแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 5 คำตอบ และมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตรฐานวัดตามแบบของ Likert's Scale (ประภาพัณญ์ สุวรรณ, 2526) ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนที่ได้
มีส่วนร่วมมากที่สุด	5 คะแนน
มีส่วนร่วมมาก	4 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	3 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	2 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด	1 คะแนน

จากเกณฑ์คะแนนดังกล่าวสามารถนำมาจัดแบ่งอันตรภาคชั้นออกเป็น 5 ชั้นหรือ 5 ระดับ และนำมากำหนดความหมายของระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละอันตรภาคชั้นได้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการตรวจเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนในชุมชนเป้าหมาย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ด้วยการจับฉลากเลขที่บ้านของราษฎรกลุ่มเป้าหมายให้ครบถ้วนตามจำนวนที่คำนวณได้ต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ทุกฉบับ (Editing) ทำการลงรหัส (Coding) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ประมวลผลข้อมูล จำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

6.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรตัวอย่าง นำเสนอข้อมูลในรูปตารางพร้อมแสดงค่าสถิติอย่างง่าย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ประกอบคำอธิบายข้อมูล

6.2 การวิเคราะห์สมมติฐานการวิจัย เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้สถิติ t-test และสถิติ F-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05 ($p\text{-value} = .05$)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษามีดังนี้ ด้านเพศ พบว่าราษฎรที่ศึกษาเป็นเพศชาย ร้อยละ 59.70 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 40.30 ด้านอายุ พบว่า ราษฎรที่ศึกษามีอายุเฉลี่ย 40.52 ปี มีอายุมากที่สุด 76 ปี มีอายุน้อยที่สุด 24 ปี ด้านระดับการศึกษา พบว่า ราษฎรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 32.50 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 30.20 และน้อยที่สุดมีการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า ร้อยละ 2.60 ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าราษฎรที่ศึกษามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน ด้านอาชีพหลัก พบว่า ราษฎรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเกษตรกร (ทำนา/ทำไร่/ทำสวน) ร้อยละ 37.30 รองลงมา มีอาชีพหลักรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 29.90 และน้อยที่สุดมีอาชีพหลักทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 2.60 ด้านรายได้ของครัวเรือนต่อปี พบว่า ราษฎรที่ศึกษามีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 78,526.12 บาท มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีมากที่สุด 380,000 บาท และมีรายได้ของครัวเรือนต่อปีน้อยที่สุด 30,000 บาท ด้านระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน พบว่า ราษฎรที่ศึกษามีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 20.79 ปี มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด 65 ปี และมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยที่สุด 1 ปี ด้านประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ราษฎรที่ศึกษาไม่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 51.90 และเคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 48.10 ด้านความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พบว่า ราษฎรที่ศึกษาไม่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่อย่างใด

ร้อยละ 27.60 และมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้พอสมควร น้อย และมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นอย่างดี ร้อยละ 26.90, 25.70 และ 19.80 ตามลำดับ ด้านความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม พบว่า ราษฎรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้มาก ร้อยละ 46.30 ในส่วนที่เหลือมีความรู้ปานกลาง ร้อยละ 40.30 และมีความรู้น้อย ร้อยละ 13.40 ตามลำดับ ด้านความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ราษฎรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ปานกลาง ร้อยละ 52.20 ในส่วนที่เหลือมีความรู้น้อย ร้อยละ 34.70 และมีความรู้มาก ร้อยละ 13.20 ตามลำดับ

2. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้แบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้คะแนนการมีส่วนร่วม 51–83 คะแนน ร้อยละ 37.80 รองลงมาได้ 28–50, 73–95 และ 96–117 คะแนน ร้อยละ 23.20, 23.20 และ 13.30 ตามลำดับ น้อยที่สุดได้ 118–140 คะแนน ร้อยละ 1.90 ได้คะแนนการมีส่วนร่วมเฉลี่ย 68.92 คะแนน ได้คะแนนการมีส่วนร่วมมากที่สุด 133 คะแนน และได้คะแนนการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 35 คะแนน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

คะแนนการมีส่วนร่วม	จำนวน (n = 268)		หมายเหตุ
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด (28–50 คะแนน)	63	23.20	เฉลี่ย 68.92 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย (51–72 คะแนน)	102	37.80	มากที่สุด 133 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง (73–95 คะแนน)	62	23.20	น้อยที่สุด 35 คะแนน
มีส่วนร่วมมาก (96–117 คะแนน)	36	13.30	
มีส่วนร่วมมากที่สุด (118–140 คะแนน)	5	1.90	

เมื่อนำคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยการตอบคำถามแต่ละข้อ และทุกข้อของราษฎรตัวอย่างทุกคน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) (2) การมีส่วนร่วมวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) ทั้งนี้ ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว
ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมด้านศึกษาปัญหา	2.48	1.02	ค่อนข้างน้อย
ด้านวางแผนงาน	2.41	0.97	ค่อนข้างน้อย
ด้านปฏิบัติงาน	2.48	0.97	ค่อนข้างน้อย
ด้านตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน	2.47	1.09	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 โดยมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยทั้ง 4 ด้าน สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อพยพออกมาจากหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศพื้นที่ป่าให้เป็นอุทยานแห่งชาติ จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลทำให้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เท่าที่ควรดังกล่าว

3. การทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้แบ่งตัวแปรอิสระแต่ละตัวออกเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมของตัวแปรแต่ละตัว ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 สมมติฐานที่ 1 ราษฎรในชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผู้ศึกษาได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย และ (2) กลุ่มราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก (Mean = 2.497 และ 2.345 ตามลำดับ) ผลการทดสอบพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.182 ($t = 1.339$) แสดงว่า ราษฎรในชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 สมมติฐานที่ 2 ราษฎรในชุมชนที่มีอาชีพหลักต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผู้ศึกษาได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มราษฎรที่มีอาชีพหลักภาคเกษตรกรรม และ (2) กลุ่มราษฎรที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรม (Mean = 2.424 และ 2.492 ตามลำดับ) ผลการทดสอบพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.480 ($t = -0.707$) แสดงว่า ราษฎรในชุมชนที่มีอาชีพหลักต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 สมมติฐานที่ 3 ราษฎรในชุมชนที่มีรายได้ของครัวเรือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผู้ศึกษาได้แบ่งรายได้ของครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย และ (2) กลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก (Mean = 2.367 และ 2.575 ตามลำดับ) ผลการทดสอบพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.031 ($t = -2.164$) แสดงว่า ราษฎร

ป่าไม้มาก (Mean = 2.214, 2.407 และ 3.337 ตามลำดับ) ผลการทดสอบพบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่า 0.001 ($F = 32.508$) แสดงว่า ราษฎรในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รายละเอียดผลการทดสอบปัจจัยที่มีผลและไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปปัจจัยที่มีผลและไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตัวแปรอิสระ	t-test	F-test	p-value
1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.339		0.182
2. อาชีพหลัก	-0.707		0.480
3. รายได้ของครัวเรือน	-2.164		0.031*
4. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	-1.322		0.187
5. ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้	-3.496		0.001*
6. ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		24.467	< 0.001*
7. ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม		14.042	< 0.001*
8. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		32.508	< 0.001*

* หมายถึงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = .05$

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านวังยาว และชุมชนบ้านห้วยระหงส์ ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า ราษฎรที่ศึกษาเป็นเพศชาย ร้อยละ 59.70 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 40.30 มีอายุเฉลี่ย 40.52 ปี ราษฎรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน มีอาชีพหลักเกษตรกร (ทำนา/ทำไร่/ทำสวน) มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 78,526.12 บาท มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 20.79 ปี มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า ราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 จำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) (2) การมีส่วนร่วมวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย) และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และ ประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 (อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า รายได้ของครัวเรือน ความคุ้นเคยกับ

เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

อภิปรายผล

1. ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 สอดคล้องกับงานวิจัยของก้องเกียรติ เต็มตำนาน (2560) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อพยพออกมาจากหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศพื้นที่ป่าให้เป็นอุทยานแห่งชาติ จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เท่าที่ควรดังกล่าว

2. รายได้ของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว สอดคล้องกับงานวิจัยของสันติสุข อินตะวิน (2558) ก้องกิตติพิศ พิชัยณรงค์ (2561) และจักรพันธ์ ม่วงยิ้ม (2561) โดยกลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก ย่อมมีกำลังทรัพย์และความพร้อมในการสละเวลาเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย

3. ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว สอดคล้องกับงานวิจัยของก้องกิตติพิศ พิชัยณรงค์ (2561) กัญพัชร โกงเกสร (2562) และไชยวุฒิ อารียชน (2565) โดยกลุ่มราษฎรที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นอย่างดี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มราษฎรที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้พอสมควร น้อย และไม่มี ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่อย่างใดตามลำดับ สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นอย่างดี ย่อมมีความสนิทสนม ชอบพอ และเข้ามาพบปะกับเจ้าหน้าที่ได้มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่อย่างใด

4. ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว สอดคล้องกับงานวิจัยของไชยวุฒิ อารียชน (2565) โดยกลุ่มราษฎรที่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ย่อมได้รับรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้และตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แต่อย่างใด

5. ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว โดยกลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมปานกลาง และมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อยตามลำดับ สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก ย่อมตระหนักถึงความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดีกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมปานกลางและมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อยดังกล่าว

6. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิทย์ แสงศรีจันทร์

(2558) อภิชาติ แสงประดับ (2558) ก้องเกียรติ เต็มตำนาน (2560) ก้องกิตติพัศ พิชัยณรงค์ (2561) และไชยวุฒิ อารีย์ชน (2565) โดยกลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลาง และมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยตามลำดับ สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ย่อมตระหนักถึงความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดีกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลางและมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำงานวิจัยนี้ไปใช้

1. ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 ซึ่งราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อยู่ในระดับที่ไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จึงควรกำหนดแผนงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่อย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ราษฎรเล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อย่างจริงจังและทั่วถึง เนื่องจากในปัจจุบันราษฎรในพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 ยังมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางและอยู่ในระดับน้อย จะสามารถส่งผลทำให้ราษฎรในพื้นที่ได้หันเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ในอนาคตได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ควรนำข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่บางประการที่อยู่ในระดับที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ไปประกอบการแก้ไขและพัฒนาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมีส่วนร่วมวางแผนงาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.41 เพื่อโน้มน้าวให้ราษฎรในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น

3. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ควรนำปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ศึกษา ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มาใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ศึกษาให้มีความสอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าวของกลุ่มราษฎรในพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของราษฎรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ควรดำเนินการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของราษฎรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้กำหนดแนวทางและแผนงานการส่งเสริมให้ราษฎรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.กิตติชัย รัตนะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ศ.ดร.อภิชาติ ภัทรธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขงานวิจัยฉบับนี้ให้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบคุณราษฎรที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านวังยาว หมู่ที่ 6 และชุมชนบ้านห้วยระหงส์ หมู่ที่ 7 ท้องที่ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565ก). *เรื่องนำรู้เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก http://www.dnp.go.th/parkreserve/Np/Html/Management/Manage_Np.html
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565ข). *อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1005.
- ก้องกิตติพัทธ์ พิชัยณรงค์. (2561). *การมีส่วนร่วมของราษฎรในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่สลับ-โป่งแดง ตำบลวังประจวบ อำเภอเมือง จังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ก้องเกียรติ เต็มตำนาน. (2560). *การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- กัญพัชร โกงเกสร. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- จักรพันธ์ ม่วงยิ้ม. (2561). *การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่บ้านบางลา ตำบลปากคลอง อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ไชยวุฒิ อารีย์ชน. (2565). *การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่แนวกันชนของอุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสืบนาคเสถียร. (2565). *สถานการณ์ป่าไม้ไทย พ.ศ. 2562–2563*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก <https://www.seub.or.th/document/>
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2524). *หลักการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ทวีติการพิมพ์.

- สันติสุข อินตะวิน. (2558). การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยศึกษา
การพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยท่าแพ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย.
(การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- สุวิทย์ แสงศรีจันทร์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หน่วยจัดการ
ต้นน้ำแม่เผอะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา. (2565). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- อภิชาติ แสงประดับ. (2558). การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยาน
แห่งชาติลำน้ำกระบบุรี จังหวัดระนอง. (การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).